

Ющенко Л. П.

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
Науковий керівник – к.п.н., ас. Вільхова О. Г.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ СІМ'Ї

У статті схарактеризовано особливості адаптаційної діяльності дітей дошкільного віку в умовах сучасної сім'ї. Проаналізовано функції сім'ї як специфічного соціального інституту та могутнього чинника розвитку, емоційно-психологічної підтримки особистості. Окреслено основні показники соціалізованості дітей дошкільного віку.

Ключові слова: соціалізація, діти дошкільного віку, функції сучасної сім'ї, стилі спілкування батьків, соціальне середовище

Постановка проблеми. Поняття «соціалізації» є базовою дефініцією дослідження багатьох наук. Соціалізація неможлива без активної участі самої людини в процесі засвоєння широкого кола цінностей, понять та навичок, на ґрунті яких складається її повсякденне життя. Соціалізація особистості невід'ємна від соціального середовища. Воно охоплює людину від моменту її народження і впливає на неї до самої смерті. Певним мікрорівнем соціального середовища виступає сім'я, одна з найдавніших форм спільності людей з часів первісного ладу, в якій відтворюється населення, яка є первинним, базовим середовищем формування й розвитку особистості.

Соціалізація дитини, тобто її входження у світ людей, починається від самого народження. Першорядну роль у цьому процесі відіграє мама. Саме вона віддає дитині більшу частину свого життя, стає взірцем любові, ніжності, турботи, вчить малюка спілкуватися з іншими людьми. Також важко переоцінити вплив батька та інших найближчих родичів на процес соціалізації дитини дошкільного віку. Саме від сформованих у родині цінностей, внутрішніх установок, моральних норм залежить, як складеться подальше життя особистості у майбутньому. Тому сьогодні дослідження цієї проблеми набуває особливої актуальності і гостроти.

Аналіз останніх досліджень. Інститут сім'ї досліджують різні науки, тож визначення і поняття «сім'я» різняться між собою. Демографи (наприклад, В. А. Головенько, І. О. Курило, Г. Ю. Швидка, П. Є. Шевчук) переважно розглядають сім'ю як сукупність осіб, що спільно проживають, формують сімейний бюджет, об'єднані родинними зв'язками. Економісти (С. О. Гудзинський, І. В. Калачова, В. І. Куценко, О. В. Позняк, Л. О. Прокопа) завважують системний характер сімейних стосунків і схиляються до

трактування сім'ї як невеликої соціальної групи, «клітини» соціальної структури, в процесі функціонування й розвитку якої проявляється найбільш істотно в соціально-економічних стосунках. Соціологи (О. І. Антонов, С. І. Голод, М.К. Мацьковський, В. М. Медков, О. Г. Харчев), психологи (Н. В. Абдюкова, М. Г. Алексеева, В. Г. Єрмаков, В. С. Заслуженюк, З. Г. Кісарчук, С. І. Кондратьєва, В. С. Семиченко, Л. О. Синютка та ін.) розглядають сім'ю як малу соціальну групу, засновану на шлюбі або кровній спорідненості, члени якої взаємодіють задля задоволення своїх інтересів і потреб. Варто зауважити, що дослідженням проблем соціалізації особистості, підтримки дітей у складних ситуаціях, соціального супроводу займалися А. Й. Капська, Л. В. Долинська, О. Г. Карпенко, В. С. Филипчук, А. В. Мудрик, О. В. Безпалько та ін.

Метою статті є розгляд та аналіз особливостей впливу сучасної сім'ї на процес соціалізації дитини дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сім'я як специфічний соціальний інститут виконує кілька функцій: 1) господарсько-побутову (економічну) – забезпечує матеріальні потреби членів сім'ї (в їжі, притулку тощо). Це ведення господарства, наявність спільного бюджету, відновлення втрачених при праці сил. 2) репродуктивну – відтворення життя, народження дітей, продовження людського роду. 3) виховну – задовольняються індивідуальні потреби у батьківстві та материнстві, у контактах із дітьми та їхньому вихованні. Сім'я забезпечує соціалізацію молодого покоління, підготовку нових членів суспільства. 4) емоційну – задовольняються потреби членів сім'ї у симпатії, повазі, визнанні, емоційній підтримці, психологічному захисті. 5) комунікативну, або функцію культурного (духовного) спілкування – посередництво сім'ї в контактах її членів із соціумом, задоволення потреб у спільному відпочинку та взаємному спілкуванні; духовний розвиток. 6) первинну соціалізацію – це передача дитині моделей сімейних комунікацій та суспільної поведінки [2, с. 40].

Сім'я може бути як могутнім чинником розвитку та емоційно-психологічної підтримки особистості, так і джерелом психічної травми й різноманітних розладів: неврозів, психозів, психосоматичних захворювань, сексуальних та соціальних відхилень. Р. Немов пише: «Родина як соціальна група забезпечує дитину необхідним мінімумом спілкування, без якого вона не змогла б стати людиною та особистістю. Водночас, жоден інший соціальний інститут не може потенційно завдати такої шкоди, як сім'я» [1, с. 4].

Основними показниками соціалізованості дитини дошкільного віку є:

1. Гуманне ставлення до людей, сформовані норми поведінки в товаристві, правила бережливого ставлення до природи, вимоги щодо користування предметами побуту тощо.

2. Сформована культура спілкування дошкільника.
3. Сформоване уявлення про взаємини дітей між собою та з дорослими, уміння дотримуватися тиші.
4. Уміння розрізняти стани дорослих, розуміти їх, співчувати і допомагати.
5. Сформоване уміння узгоджувати свої бажання з конкретними обставинами.
6. Бажання допомагати в сім'ї один одному у виконанні побутової роботи, робити послуги, уміння ділитися.
7. Сформоване мовлення дошкільника [4, с. 33].

Багато науковців досліджували стилі батьківського виховання в родині. Нам найбільше імпонує класифікація Є. Г. Сйдеміллера, в якій виокремлені такі стилі: гіпопротекція (недостатній догляд за дитиною, контроль за її поведінкою, брак чи відсутність турботи про фізичний і духовний розвиток дитини, відсутність інтересу до справ дитини); домінуюча гіперпротекція (завищена увага і турбота про дитину, яка проявляється в надмірній опіці та постійному контролі, великій кількості заборон та обмежень); потураюча гіперпротекція (центрація батьків на дитині як «кумирі сім'ї, оберігання дитини від усіляких труднощів, надмірне обожнювання дитини, потурання всім її бажанням, захоплення мінімальними успіхами); емоційне відчуження (дитина є тягарем для батьків, вони часто виявляють незадоволення з приводу її існування, ігнорують потреби дитини. Причиною цього може бути те, що дитина була небажаною, або не справдилися очікування батьків щодо народження дитини певної статі); підвищена моральна відповідальність (від дитини вимагають таких проявів почуття обов'язку, які не відповідають її віку, покладають на дитину відповідальність за життя і благополуччя близьких (здебільшого молодших дітей чи старих людей), що не відповідає її реальним можливостям; очікують від дитини великих досягнень в житті і вона боїться не справдити ці сподівання рідних) [5, с. 163].

Не менш важким для дитини є непослідовний, змішаний стиль виховання, неузгодженість і суперечливість вимог батьків до дитини. Це позбавляє дитину відчуття стабільності оточуючого світу, породжує в неї підвищену тривожність.

Говорячи про соціалізацію дошкільника в сім'ї, акцентуючи увагу на важливості материнського впливу, не можна не згадати і ролі батька у цьому процесі. А. Адлер підкреслює роль батька у формуванні в дитини соціального інтересу. Батько має позитивно ставитися до дружини, роботи і суспільства. Його сформований соціальний інтерес повинен проявлятися у стосунках із дитиною. За А. Адлером, ідеальний батько – це той, хто вважає своїх дітей за рівних і разом із дружиною активно їх виховує. Батько має уникати двох помилок: емоційної відчуженості й авторитаризму, які мають однакові наслідки [3, с. 14].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасний стан розвитку сімейного виховання в Україні можна схарактеризувати як етап пошуку шляхів і методів, які б давали змогу краще здійснити соціалізацію дошкільників у сім'ях. Організація цього процесу передбачає створення умов, які стимулюють адаптаційні дії дітей, підготовку батьків до здійснення виховної діяльності, наявність позитивно забарвленої, доброзичливої атмосфери в родині, поєднання зусиль батьків і педагогів ЗДО.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. Соціалізація дитини в родині. Дошкільне виховання. 2004. №3. С.3–5.
2. Вільхова О. Вплив сім'ї на соціалізацію дитини. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Полтава, 2003. № Вип. 1-2 (28/29). С. 39–41.
3. Грицишина Т. І. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку як соціально-педагогічна проблема. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2016. № 12. – С. 12–15.
4. Кравченко Т. В. Сім'я та її вплив на соціалізацію дитини. Педагогіка і психологія. 2009. №3. С. 32–42.
5. Явтушенко Н. Роль батьків у соціалізації дитини. Реабілітаційна педагогіка: актуальні питання теорії та практики: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 20-21 листопада 2008 року /Полт. держ. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, Державний департамент України з питань виконання покарань у Полт. обл., Управління у справах сім'ї молоді та спорту Полт. обласн. держадміністрації та ін. Полтава, 2009. С. 162–164.

УДК 373.2.015.31:796.012]:796.022

**Яковлева М.В.,
Бабенко Т.С.**

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
Науковий керівник – д.п.н., проф. Гнізділова О.А.*

ВПЛИВ НЕСТАНДАРТНОГО ОБЛАДНАННЯ НА СТИМУЛЮВАННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкривається роль і значення нестандартного обладнання у фізичному розвитку дітей дошкільного віку. Наголошується на необхідності застосування нестандартного фізкультурного обладнання з метою активізації рухової діяльності дошкільників.

Ключові слова: дитина дошкільного віку, нестандартне фізкультурне обладнання, рухова активність, фізичний розвиток.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному суспільстві особливої актуальності набуває проблема виховання